

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 25. februar 2025 av Høyesterett i avdeling med

dommer Wilhelm Matheson
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Arne Ringnes
dommer Eyvin Sivertsen
dommer Christian Lund

HR-2025-382-A, (sak nr. 24-184791SIV-HRET)
Anke over Agder lagmannsretts dom 19. september 2024

A

(advokat Halvard Helle)

mot

B

(advokat Anne Grete Mjellelid Ytredal – til
prøve)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Lund:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder spørsmål om samvær etter barneloven skal gis med pålegg om beskyttet eller støttet tilsyn, jf. barneloven § 43 a første ledd.
- (3) A og B traff hverandre i 2008 og ble samboere kort tid etter. Samlivet varte til oktober 2022. De har sammen fått barna C, født 00.00.2016, og D, født 00.00.2021.
- (4) Forholdet mellom mor og far har vært turbulent. Det var flere brudd i forholdet, og de bodde tidvis hver for seg. Far ble i desember 2017 dømt til fengsel i to år for forsøk på voldtekt. I forbindelse med soning av dommen overlot far midlertidig foreldreansvaret for C til mor. Det ble også avtalt at C skulle ha fast bosted hos mor.
- (5) Det foreligger allerede fra kort tid etter at C ble født i 2016 et stort antall bekymringsmeldinger knyttet til barnas situasjon. Bekymringsmeldingene er inngitt til barnevernstjenesten av både helsevesen, barnehager, skoler, foreldrene og som anonyme meldinger. Barnevernstjenesten har foretatt flere undersøkelser og satt inn ulike tiltak i familien.
- (6) Ved stevning 23. desember 2022 til Vestfold tingrett krevde far felles foreldreansvar, fast bosted for C hos seg og samvær med D. Tingretten traff 23. oktober 2023 foreløpig avgjørelse etter barneloven § 60 første ledd om at barna skulle ha fast bosted hos mor, og at far skulle ha samvær med begge.
- (7) I to akuttvedtak 3. november 2023 av X barnevernstjeneste etter barnevernsloven § 4-2 ble begge guttene flyttet til far. Mor ble gitt rett til samvær. Under samværene med C ble barnevernstjenesten gitt rett til å føre tilsyn. Etter klage fra mor ble vedtakene 14. november 2023 opprettholdt av Barneverns- og helsenemnda i Oslo og omegn. X barnevernstjeneste besluttet i vedtak 17. november 2023 tilsyn også under samværene med D.
- (8) I dom og kjennelse 8. januar 2024 fra Vestfold tingrett ble det bestemt at begge barna skulle ha fast bosted hos far, som også fikk foreldreansvaret alene for begge barna. Mor ble gitt rett til samvær med begge barna åtte ganger per år med to timer hver gang. Det ble pålagt beskyttet tilsyn i regi av barnevernstjenesten i Y kommune. Tilsynsperioden ble satt til to år. Domsslutningen lyder slik:
- «1. B skal ha foreldreansvaret alene for C, født 00.00.2016 og D, født 00.00.2021.
 - 2. C og D skal ha fast bosted hos sin far, B.
 - 3. C og D skal ha samvær med sin mor, A, 8 – åtte – ganger per år med en varighet av 2 – to – timer hver gang. Samværene skal skje under beskyttet tilsyn i regi av barnevernstjenesten i Y kommune som pålegges å oppnevne tilsynsperson, jf. barneloven § 43 a første ledd, jf. tredje ledd.

Tilsynsperioden skal ha en varighet på 2 – to – år, gjeldende fra tilsynssamværet iverksettes.

4. Sakskostnader tilkjennes ikke.»

- (9) Tingretten traff samtidig midlertidig avgjørelse med samme innhold som i domsslutningen.
- (10) Mor anket dommen til Agder lagmannsrett, som 19. september 2024 avsa dom med følgende slutning:
- «1. Anken forkastes.
2. A betaler Bs sakskostnader med 250 000 – tohundreogfemtitusen – kroner innen 2 – to – uker fra dommens forkynning.»
- (11) Dommen ble avsagt under dissens. Én dommer mente at det var tilstrekkelig å pålegge samvær med støttet tilsyn, med 32 timer over en tilsynsperiode på ett år.
- (12) Mor har anket dommen til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen ved samværsvurderingen. Videre gjelder anken saksbehandlingen og bevisbedømmelsen ved avgjørelsen av sakskostnader.
- (13) I beslutning 6. desember 2024 ble anken tillatt fremmet for så vidt gjelder rettsanvendelsen.
- (14) Ankemotparten har for Høyesterett fremlagt noen nye bevis i form av samværsrapporter fra tiden etter lagmannsrettens dom. Saken står likevel i det vesentlige i samme stilling som for lagmannsretten.
- (15) Under saksforberedelsen har Høyesterett innhentet uttalelser fra barnevernstjenesten i Y kommune og fra Bufetat, region sør, jf. barneloven § 43 a fjerde ledd.

Partenes syn på saken

- (16) Den ankende part – A – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (17) Vilkårene for å beslutte beskyttet tilsyn etter barneloven § 43 a er ikke til stede. Bekymringene knyttet til mors omsorgs- og samværsevne gjelder hennes fungering i morsrollen, samarbeidet med far og hennes syn på barnas helsesituasjon. Disse bekymringene kan ikke begrunne et beskyttet samvær med kontinuerlig overvåkning og med et sterkt begrenset timeantall.
- (18) Lagmannsrettens flertall har underspilt mors utvilsomme omsorgskvaliteter slik de er beskrevet i dommen, og har også sett bort fra den usikkerhet som knytter seg til fars fungering som omsorgsperson både på kortere og lengre sikt. Det er også en feil ved lagmannsrettens rettsanvendelse at det ikke er foretatt en individuell vurdering av hvert av barna.
- (19) Samlet sett vil beskyttet tilsyn stride mot barnas beste. Barna har gjennom hele livet vært sterkt knyttet til mor. Det er svært viktig at kontakten beholdes og videreutvikles til tross

for at det har vært konflikter mellom foreldrene. På denne bakgrunn er det risikofylt å fastlegge en samværsordning som direkte svekker kontakten mellom mor og de to barna.

- (20) Fastsettelsen av beskyttet samvær i to år, med 16 timers samvær per år, innebærer også et uforholdsmessig inngrep, og dermed en krenkelse av retten til familieliv etter Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8 og Grunnloven § 102.
- (21) For begge barnas del vil det være riktig å fastsette støttet tilsyn med 32 timer per år. Det er ikke nødvendig med tilsyn utover ett år. Når tilsynsordningen avvikles, bør det – i tråd med vurderingen til lagmannsrettens mindretall – skje en gradvis opptrapping av samværene over en periode på ett år for deretter å omfatte helge- og feriesamvær i tråd med barnelovens normalordning.
- (22) Det er lagt ned følgende påstand:
- «Prinsipalt:
1. A, født 00.00.1982, skal ha samvær med barna C, født 00.00.2016 og D, født 00.00.2021, fastsatt etter rettens skjønn.
 2. A / det offentlige tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.
 3. Lagmannsrettens sakskostnadsavgjørelse, domsslutningen pkt. 2, oppheves. Hver av partene bærer sine sakskostnader for lagmannsretten.
- Subsidiært:
1. Lagmannsrettens dom oppheves for så vidt gjelder spørsmålet om samvær.
 2. A / det offentlige tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.
 3. Lagmannsrettens sakskostnadsavgjørelse, domsslutningen pkt. 2, oppheves. Hver av partene bærer sine sakskostnader for lagmannsretten.»
- (23) Ankemotparten – B – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (24) Det er omfattende problematikk knyttet til mors psykiske helse som medfører alvorlige mangler i hennes foreldrefunksjoner. Manglene har sin årsak i personlighetstrekk som rigiditet, overdreven tro på egne vurderinger, stort kontrollbehov og sannsynlig emosjonell dissosiasjon, samt mangel på empati. Dette gir seg blant annet utslag i overdrivelser av somatiske symptomer hos C og D. Konflikten mellom foreldrene kommer i tillegg til dette.
- (25) Det er derfor helt avgjørende for ivaretagelsen av barnas beste under samvær med mor at de har tilgang på beskyttelse i form av en tilsynspersons kontinuerlige tilstedeværelse. Lagmannsrettens flertall har korrekt konkludert med at dette bare oppnås ved beskyttet tilsyn.
- (26) Lagmannsretten fant også – basert på sakkyndig psykologs vurderinger – at det måtte dokumenteres betydelige endringer i mors fungering før alminnelig samvær kan bli aktuelt. Slike positive endringer har ikke skjedd, noe som blant annet er underbygget gjennom rapporter fra samvær gjennomført etter lagmannsrettens dom.
- (27) Det fastsatte samværet utgjør ikke et uforholdsmessig inngrep i strid med EMK artikkel 8 eller Grunnloven § 102.

(28) Domstolene har verken adgang eller plikt til å fastsette en opptrappingsplan når det, som i denne saken, er konkludert med at barnet har behov for beskyttet tilsyn under samvær.

(29) Det er lagt ned følgende påstand:

«Anken forkastes.

B / det offentlige tilkjennes sakens omkostninger for Høyesterett.

Lagmannsrettens sakskostnadsavgjørelse, domsslutningen pkt. 2, oppheves.

B tilkjennes sakens omkostninger for lagmannsretten med kr. 396.250.»

Mitt syn på saken

Rammene for saken

(30) Vurderingen av hvilket samvær barna skal ha med mor, skal foretas på grunnlag av forholdene på avgjørelsestidspunktet og skal ta sikte på å finne den løsningen som antas å være best for barna i tiden fremover, jf. HR-2020-1843-A avsnitt 34 med videre henvisninger. Partene har ikke fri rådighet over saken, jf. tvisteloven § 11-4. Retten har plikt til å sørge for et forsvarlig faktisk avgjørelsesgrunnlag, jf. tvisteloven § 21-3 andre ledd. Selv om det bare er anket over rettsanvendelsen, har Høyesterett derfor adgang til å supplere bevisførselen med bevis som kaster lys over utviklingen etter at lagmannsretten avsa sin dom, se som eksempel Rt-2005-682 avsnitt 10 og 27. I denne saken har dette skjedd ved at det er fremlagt tilsynsrapporter fra samvær gjennomført etter lagmannsrettens dom. Selv om anken kun ble tillatt fremmet for så vidt gjelder rettsanvendelsen, kan Høyesterett også prøve bevisbedømmelsen, jf. NOU 2001: 32 B *Rett på sak* side 785.

Reglene om beskyttet og støttet tilsyn

Lov og forskrifter

(31) Etter barneloven § 42 første ledd har et barn rett til samvær med begge foreldrene, selv om de lever hver for seg. Den av foreldrene som ikke bor sammen med barnet, har rett til samvær med barnet dersom ikke annet er avtalt eller fastsatt, se § 43 første ledd første setning. Dersom samvær ikke er til det beste for barnet, skal samvær ikke fastsettes, se § 43 første ledd siste setning. Av tredje ledd følger det at det i avtale eller dom kan settes vilkår for samvær.

(32) Dersom tilsyn blir satt som vilkår for samværet, kan retten etter barneloven § 43 a gi pålegg om beskyttet eller støttet tilsyn. De to første leddene i bestemmelsen har følgende ordlyd:

«Dersom tilsyn blir sett som vilkår for samværet, kan retten i særlege høve og der omsynet til barnet sine behov talar for det, påleggje kommunal barnevernsteneste eller departementet å oppnemne ein person som skal føre tilsyn under samvær. Retten kan gje pålegg om beskytta tilsyn eller støtta tilsyn.

Pålegget skal fastsette dei nødvendige vilkåra for samværet, under dette timetalet og avgrensa varigheit.»

- (33) Grunnvilkårene er altså at det må foreligge «særlege høve», og at «barnet sine behov» må tale for tilsyn. Vilkårene er kumulative og reflekterer de ulike hensynene som må vurderes. Tilsyn i regi av det offentlige er inngripende overfor både barn og samværsforelder. Dette er hovedbegrunnelsen for at det stilles krav om «særlege høve», jf. Prop. 85 L (2012–2013) side 50. Samtidig innebærer vilkåret om «barnet sine behov» at domstolen må gjøre en «konkret vurdering av barnets behov her-og-nå for henholdsvis beskyttelse eller støtte», og at domstolen må vurdere «om tilsyn er egnet til å oppnå beskyttelse av eller støtte for barnet», jf. proposisjonen side 49.
- (34) I forskrift 19. desember 2013 nr. 1636 om samvær med tilsyn etter barnelova er det gitt nærmere regler om når tilsyn kan fastsettes, og om omfanget og gjennomføringen av tilsynet. I § 4 første ledd er det fastsatt at *beskyttet tilsyn* «skal nyttast der avgrensa samvær er til barnet sitt beste», men hensynet til barnet tilsier at «forelder og barn skal ha tilsyn under heile samværet». Av andre ledd fremgår det at pålegg om beskyttet tilsyn kan gis med inntil 16 timer per år. Av § 5 første ledd følger det at det er barnevernstjenesten i kommunen der barnet bor fast som har ansvaret for å oppnevne tilsynspersonen. Det følger av barneloven § 43 a sjette ledd at det offentlige dekker kostnadene for samvær under tilsyn av offentlig oppnevnt tilsynsperson.
- (35) Etter forskriften § 6 første ledd kan *støttet tilsyn* anvendes «der samvær er til barnet sitt beste, men barnet treng støtte ved samvær eller samværsforelder har behov for støtte og vegleing ved samvær». Pålegg om støttet tilsyn kan gis med inntil 32 timer per år, se andre ledd. Ved støttet tilsyn er det regionkontoret til Barne-, ungdoms- og familietaten (Bufetat) som har ansvaret for å oppnevne tilsynspersonen, jf. § 7 første ledd.

Lovhistorikken

- (36) Domstolens adgang til å pålegge det offentlige å oppnevne en tilsynsperson ved samvær kom inn i barneloven § 43 tredje ledd med virkning fra 1. januar 2007. Det fremgår av lovforarbeidene at et hovedformål var å beskytte barn mot overgrep. I de særskilte merknadene til bestemmelsen står det i Ot.prp. nr. 103 (2004–2005) side 55:
- «Bestemmelsen tar sikte på situasjoner hvor det anses som positivt for barnet å kunne ha et visst samvær, men hvor dette ikke kan skje uten tilsyn for å føre kontroll med at barnet ikke lider overlast. En slik form for tilsyn er begrenset til særlige tilfeller og situasjoner hvor det kun er aktuelt med sterkt begrenset samvær. Formålet med et slikt samvær må hovedsakelig være at barnet skal ha kjennskap til forelderen og sikre et minimum av kontakt. Dette kan være av stor betydning for barnets mulighet til å realitetsorientere seg. Det er ikke meningen at ordningen skal omfatte samvær av vanlig omfang. Ordningen vil typisk være aktuell hvor det for eksempel er snakk om to til fire samvær i året med en varighet av to til fire timer hver gang.»
- (37) Samme sted i proposisjonen fremgår det også at der formålet med tilsynet «er å avverge eventuelle overgrep, er det viktig at tilsynet er konstant». Formålet med tilsynet kan også være å «betrygge barnet eller bostedsforelder». Det fremheves at for at tilsynsordningen skal fungere etter sin hensikt, «er det viktig at formålet og tilsynspersonens rolle klart

defineres i domspremissene». Pålegget om å oppnevne tilsynsperson kunne omfatte inntil 16 timer samvær per år, jf. den nå opphevede forskrift 7. desember 2006 nr. 1360 § 2.

- (38) I høringsnotat 21. juni 2012 fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet ble det foreslått å utvide ordningen med offentlig oppnevnt tilsynsperson, samt å lovfestede at de to hovedformålene med tilsyn skulle være henholdsvis beskyttelse og støtte, se punkt 1.4 i høringsnotatet. Om beskyttet tilsyn ble det uttalt at det er aktuelt i familier der det er problematikk knyttet til vold, rus, psykiatri (inkludert personlighetsavvik), men at det også kunne brukes «i saker med spesielt høyt konfliktnivå». Støttet tilsyn vil etter høringsnotatet «særlig» være aktuelt ved høykonfliktsaker og ved kontaktetablering. Det ble med andre ord forutsatt at i høykonfliktsakene kunne både beskyttet og støttet tilsyn anvendes.

- (39) I Prop. 85 L (2012–2013) gikk departementet videre med forslagene i høringsnotatet. Om beskyttet tilsyn står det på side 52 i proposisjonen:

«Beskyttet tilsyn vil være den mest omfattende form for tilsyn og forutsetter at barnet og samværsforelder overvåkes under hele samværet.

Beskyttet tilsyn er aktuelt i familier der det har vært noe problematikk knyttet til vold, rus eller psykiske lidelser, men der samvær til tross for dette vil være til barnets beste.»

- (40) Samme sted viser departementet til tidligere forarbeidsuttalelser om at slikt tilsyn er begrenset til tilfeller og situasjoner hvor det kun er aktuelt med «sterkt begrenset samvær».

- (41) Departementet uttaler ikke spesifikt at beskyttet tilsyn også kan benyttes i høykonfliktsakene. I de særskilte merknadene til § 43 a fremkommer at beskyttet tilsyn er «mest aktuelt» der det er problematikk knyttet til vold, rus eller psykiske lidelser, se side 87. Jeg legger derfor til grunn – slik det ble forutsatt i høringsnotatet – at det ikke er utelukket å benytte beskyttet tilsyn også i høykonfliktsakene. Det avgjørende er om barnets behov taler for det.

- (42) Om støttet tilsyn uttaler departementet på side 53:

«Departementet opprettholder forslaget i høringsnotatet om at et annet hovedformål med tilsyn skal være veiledning til samværsforelder og/eller støtte til samværsforelder og barnet ved samvær. Støttet tilsyn vil være særlig aktuelt i tilfeller der det er vedvarende konflikt mellom foreldre og ved kontaktetablering mellom barnet og samværsforelder. Denne form for tilsyn vil være et mindre omfattende tilsyn, som kan anvendes i saker der det ikke foreligger et behov for overvåking under hele samværet. Støttet tilsyn gir dermed rom for mer fleksible løsninger. Eksempelvis kan man tenke seg at samvær i første fase skjer på et familievernkontor under veiledning, og i andre fase dels i samværsforelders hjem dersom forholdene tilsier det og barnet ønsker det.

Det er en forutsetning at tilsynspersonen er i tett dialog med samværsforelder og barnet. Dette gjelder også dersom samvær dels kan skje uten tilsynsperson tilstede. Tanken med støttet tilsyn er at det vil kunne skje en gradvis overgang til samvær med privat tilsyn eller samvær uten tilsyn dersom dette er til barnets beste.»

Foreløpig oppsummering

- (43) Samvær med tilsyn er et inngrep i barnets og forelderens rett til samvær og skal bare brukes der det foreligger «særlege høve». Samtidig må et samvær være til det beste for barnet. Hovedanvendelsesområdet for *beskyttet tilsyn* er der det foreligger problematikk knyttet til vold, rus eller psykiske lidelser. Det er imidlertid ikke utelukket å benytte beskyttet tilsyn også i andre tilfeller, for eksempel der det er et særlig høyt konfliktnivå mellom foreldrene. *Støttet tilsyn* anvendes der det ikke er behov for overvåking under hele samværet. Denne formen for tilsyn er særlig aktuell der det er vedvarende konflikt mellom foreldrene, samt ved kontaktetablering mellom barnet og samværsforelderens.
- (44) Det styrende for valget av tilsynsform er uansett en konkret vurdering av om barnet har behov for beskyttelse, eller om barnet eller samværsforelderens har behov for veiledning eller støtte, og om den aktuelle tilsynsformen vil oppnå formålet. Dersom beskyttet tilsyn ikke gir barnet tilstrekkelig beskyttelse mot overgrep, skal samvær ikke tilkjennes. Dersom barnet ikke har behov for beskyttelse og behovet for veiledning eller støtte kan oppnås ved støttet tilsyn, er det derfor ikke rom for å pålegge beskyttet tilsyn.
- (45) Jeg legger til at selv om lovgiver har forutsatt at det normalt vil være tilstrekkelig med støttet tilsyn der det er et høyt konfliktnivå mellom foreldrene, må domstolen i hvert tilfelle gjøre en konkret vurdering av om konfliktnivået mellom foreldrene eller samværsforelderens fungering tilsier at det er påkrevd av hensyn til barnet at det pålegges beskyttet tilsyn.

Omfang og varighet av samvær med tilsyn – fastsettelse av samvær etter tilsynsperioden

- (46) Som nevnt tidligere er det i forskrift fastsatt at beskyttet tilsyn kan pålegges med inntil 16 timer i året, mens støttet tilsyn kan pålegges med inntil 32 timer i året. Ofte vil det være aktuelt å fastsette et lavere antall timer enn dette. Dersom samvær med tilsyn er fastsatt for å gi barnet kunnskap og et visst kjennskap til samværsforelderens, vil det kunne være tilstrekkelig med et fåtall samvær i året, jf. Prop. 85 L (2012–2013) side 87. Hvis formålet er å opprettholde og utvikle nære relasjoner, vil samværene kunne være hyppigere innenfor timebegrensningen, se proposisjonen side 50.
- (47) Domstolens pålegg skal også fastsette varigheten av samvær med tilsyn, se barneloven § 43 a andre ledd. Det er i forarbeidene forutsatt at domstolene skal legge et kortsiktig perspektiv til grunn når de skal avgjøre om «det for tiden er til barnets beste med samvær», se proposisjonen side 72–73. Samme sted uttales det at «pålegg som samvær med tilsyn primært bør være midlertidig og kortvarig, og ikke ha varighet utover ett år». En varighet på mer enn ett år må begrunnes særskilt, se forskrift om samvær med tilsyn etter barnelova § 2 andre ledd andre setning.
- (48) Den begrensede varigheten skal sikre flere formål. Tilsyn er som tidligere nevnt et inngrep i samværsretten og bør ikke fastholdes lenger enn formålet med tilsynet og behovene i saken tilsier. Samtidig kan erfaringene fra samvær bidra til å avklare om et fortsatt samvær etter tilsynsperioden er til barnets beste, se proposisjonen side 72. Blant annet av den grunn er det pålagt tilsynspersonen som hovedregel å lage rapporter fra samværene, se forskriften § 9. Tilsynspersonen og myndigheten som har ansvaret for tilsynet, er også pålagt særskilte oppfølgingsplikter, se forskriften § 9 og § 10.

- (49) Dette innebærer etter mitt syn at domstolene bør vise forsiktighet med å fastsette samvær etter utløpet av tilsynsperioden ved beskyttet tilsyn. Ved støttet tilsyn – spesielt der det er en målsetning at samværet med støttet tilsyn skal gå over i samvær med privat tilsyn eller samvær uten tilsyn – kan det oftere være aktuelt at det i dommen fastsettes samvær også etter tilsynsperioden, se om dette også rundskriv fra Barne- og likestillingsdepartementet (Q-2013-1220) side 4. Spesielt der tilsynsperioden er kort, kan dette være forsvarlig.
- (50) Det er i rundskrivet forutsatt at tilsynsåret regnes fra dato for første gjennomførte tilsynssamvær, se kommentaren til forskriften § 4 på side 5. Det fremgår ikke av rundskrivet – eller av lovgrunnlaget ellers – hvordan dette skal håndteres ved ankebehandling av et pålagt samvær med tilsyn. Der ankeinstansen pålegger tilsyn av en annen type enn underinstansen, må ankeinstansen ha kompetanse til å pålegge et antall timer samvær opp til de forskriftsbestemte grensene, og slik at det etableres et nytt tilsynsår som starter ved det første gjennomførte tilsynssamværet etter ankeinstansens dom. I og med at det skal gjøres en her-og-nå-vurdering av hva slags samvær som er til det beste for barnet, og som barnet har behov for, mener jeg det samme må gjelde der ankeinstansen pålegger samme type tilsyn som underinstansen.

Forholdet til Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8

- (51) Samvær med tilsyn er et inngrep i samværsforelderens og barnets rett til respekt for familieliv etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8. Ingen av partene har for Høyesterett gjort gjeldende at regelverket om samvær med tilsyn generelt strider mot Grunnloven eller EMK. Jeg er enig i dette. Slik jeg ser på saken, er det ikke grunn til å gå nærmere inn på disse bestemmelsene.

Den konkrete vurderingen

- (52) Lagmannsretten har funnet at konflikten mellom foreldrene er helt ødeleggende for samarbeidsklimaet mellom dem, og at det er svakheter og mangler ved begge foreldrenes omsorgskompetanse. Basert på vurderingene til psykolog Aud-Keila Bendiksen Kjær – som var rettsoppnevnt sakkyndig for lagmannsretten – mente lagmannsretten at en oppvekst hos mor, slik hun fungerte på tidspunktet for lagmannsrettens dom, potensielt ville være skadelig for barna. Lagmannsretten uttaler deretter følgende knyttet til spørsmålet om fast bosted:

«Den sakkyndiges vurdering tilsier, slik lagmannsrettens ser det, at det beste for barna er å ha fast bosted hos far. Lagmannsretten har ved denne vurderingen også tatt hensyn til at sakkyndig Kjær i sin forklaring for lagmannsretten fremhevet at barna trenger begge foreldrene og mor har mange god egenskaper som er viktige for barna, og at spesielt C er underernært på kontakt med mor. Mors fastlåste holdninger med hensyn til barnas helse og hennes evne til å komme i konflikt med skole, barnehage og hjelpeapparat, samt mistillit til fars evne til å ivareta barna, tilsier slik situasjonen nå er at barna ikke bør ha fast bosted hos henne. Lagmannsretten har i denne forbindelse også vært oppmerksom på vurderingene av mors fungering fra både psykologspesialist Rog og terapeut Behn, som vurderer henne som godt fungerende, uten at dette kan lede til noen annen vurdering av spørsmålet om hvor barna skal bo fast.»

- (53) Selv om denne vurderingen gjelder spørsmålet om fast bosted, får den – etter mitt syn – også relevans ved spørsmålet om samvær, noe jeg kommer tilbake til.
- (54) Ved vurderingen av hvilket samvær mor skal ha med barna, tar lagmannsretten utgangspunkt i den rettsoppnevnte sakkyndiges vurderinger, som jeg også finner grunn til å gjenta her:
- «Barna er i behov av en samværsordning som ivaretar deres relasjon til mor. Under samvær burde mor ideelt sett ikke ha fokus på barnas helse eller problemfokus av noe slag. Heller ikke utspørring eller oppdragelse/korrigerende prioriteres. Hun burde være fokusert på 'her og nå' i samværene, hvor rolige sekvenser med lek og nærhet ble på barnas premisser. Gjennom de observerte samværene fremstår det som om mor har sekvenser med god samværskompetanse. Dersom mor kan greie å stole på at far ivaretar barnas helse, og at hun kan stole på veilederne, slik at hun kan ta imot og nyttiggjøre seg den hjelp og veiledning hun kan få for å bedre kvaliteten på samværene - burde en langsiktig målsetting kunne være et samvær i tråd med lovens 'normalordning'.»
- (55) Under forhandlingene i lagmannsretten uttalte den rettsoppnevnte sakkyndige også at «det kreves en betydelig endring hos mor før alminnelig samvær kan bli aktuelt».
- (56) Lagmannsretten tar ved vurderingen utgangspunkt i at beskyttet tilsyn er mest aktuelt der det dreier seg om problematikk knyttet til vold, rus og psykiske lidelser, men der samvær likevel er til barnets beste, og at støttet tilsyn er mest aktuelt i saker med høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Fremstillingen er knapp, men det er isolert sett ikke noe å utsette på lagmannsrettens rettslige utgangspunkt.
- (57) Ved den konkrete vurderingen av samværsspørsmålet deler lagmannsretten seg i et flertall og et mindretall.
- (58) Flertallet finner at «arten og omfanget av foreldrekonflikten i denne saken er så spesielt at beskyttet tilsyn er helt nødvendig». Flertallet tar utgangspunkt i rapportene fra samværene med beskyttet tilsyn i perioden etter tingrettens dom og uttaler så:
- «Lagmannsrettens flertall kan ikke se at rapportene fra samværene viser en utvikling som gir holdepunkter for at mor har endret sin atferd i retning av ikke å eksponere barna for foreldrekonflikten under samværene. Det fremstår derfor for flertallet som klart at tilsynspersonenes kontinuerlige tilstedeværelse fortsatt er nødvendig for å kunne gripe inn og korrigere mor. Flertallet peker i denne forbindelse på at både den sakkyndiges vurdering av mors samværskompetanse, og tilsynsrapportene, viser at det kreves betydelige endringer hos mor før alminnelig samvær kan bli aktuelt.»
- (59) Sitatet kan gi inntrykk av at flertallet i lagmannsretten har vurdert behovet for samvær med beskyttet tilsyn opp mot alminnelig samvær. Det er i så fall feil vurderingstema. Jeg savner i flertallets redegjørelse en vurdering av hvorfor det mindre inngripende tiltaket støttet tilsyn ikke i tilstrekkelig grad vil ivareta barnas behov.
- (60) Flertallet fastsetter timeantallet med beskyttet tilsyn til 16 timer i året og uttaler i den forbindelse at samværsomfanget «med fordel kunne vært satt noe høyere». Jeg oppfatter dette som en erkjennelse av at barna har behov for et mer omfattende samvær enn det som er mulig å fastsette ved beskyttet tilsyn. Også her savner jeg en forklaring fra lagmannsrettens flertall på hvorfor støttet tilsyn ikke er et aktuelt alternativ.

- (61) Lagmannsrettens mindretall tar utgangspunkt i at det er knyttet betydelig usikkerhet til begge foreldrenes omsorgskompetanse, og at begge har begrenset evne til å se hvordan deres opptreden virker på barna. Jeg oppfatter at disse vurderingene deles også av flertallet, jf. vurderingene lagmannsretten gjør under fastsettelsen av hvor barna skal bo fast. Det samme gjelder mindretallets henvisning til den usikkerhet som knytter seg til Cs relasjon til far og til fars tidligere rusproblem. Deretter uttaler mindretallet:

«Begge barna har sin emosjonelt sterkeste tilknytning til mor. Et brudd i den tette relasjonen til henne må antas å ha vært opprivende for begge guttene. Dette kommer tydelig frem i Cs uttalelser overfor sakkyndig Kjær. Han tilkjennegir et klart ønske om å være mer sammen med mor. I tråd med Kjærs vurdering legges til grunn at et lite barn som D ikke vil være i stand til å opprettholde relasjonen til mor med så begrenset samvær som fastsatt av tingretten. Mor er en betydelig intellektuell resurs og hun vurderes viktig for barnas utvikling på dette punkt. Hun har også stor kapasitet for aktivt samspill med barna.

I denne situasjonen vil samvær med støttet tilsyn best trygge barnas oppvekst og utvikling. Ordningen vil gi C tilstrekkelig bistand dersom mor skulle involvere ham i tema om helse eller foreldrekonflikten. Den vil også ivareta behovet for veiledning av mor dersom slike tema bringes på bane. Samværene med støttet tilsyn bør gjennomføres i mors bolig. De vil slik kunne foregå i omgivelser og med aktiviteter som gir barna gode opplevelser sammen med mor.»

- (62) Jeg er langt på vei enig i disse vurderingene. Jeg viser her også til de vurderingene en samlet lagmannsrett gjorde knyttet til fast bosted, som jeg har sitert tidligere, og som viser at særlig C er underernært på kontakt med mor.
- (63) Støttet tilsyn i denne saken er godt i samsvar med de situasjonene der lovgiver har forutsatt at slikt tilsyn særlig er aktuelt. Det tar hensyn til Cs klare ønsker og begge barnas behov for mer samvær enn det begrensede samværet som følger av beskyttet tilsyn. Støttet tilsyn fremstår i denne saken som bedre for å ivareta hensynet til at barna får utviklet sin relasjon med mor, samtidig som det i tilstrekkelig grad er mulig å gi barna støtte dersom mor involverer dem i foreldrekonflikten eller i spørsmål om helse. Jeg er derfor enig med mindretallet i at støttet tilsyn best trygger barnas oppvekst og utvikling, med mål om på sikt å etablere et alminnelig samvær med mor.
- (64) Spørsmålet om samvær skal basere seg på hva som er best for barna på avgjørelsestidspunktet, og skal ta sikte på å finne den løsningen som antas å være best for barna i tiden fremover, se HR-2020-1843-A avsnitt 34. Jeg legger derfor også vekt på at samvær med beskyttet tilsyn nå har vart i omkring ett år, og at et samvær med støttet tilsyn vil være et naturlig neste steg på vei mot alminnelig samvær. Jeg kan ikke se at det er noe i rapportene fra samvær gjennomført etter lagmannsrettens dom som tilsier at en opptrapping til mer omfattende samvær med støttet tilsyn ikke vil være forsvarlig. De problemer som er rapportert fra disse samværene, synes å gjelde forhold som kan håndteres gjennom veiledning og støtte til barna og mor, og uten at det er behov for kontinuerlig overvåkning av samværet.
- (65) Begge parter har bedt Høyesterett om å avsi realitetsavgjørelse. Jeg er enig i at det vil være svært uheldig for barna om saken sendes tilbake til lagmannsretten for ny avgjørelse, med

den forlengelse av rettsprosessen som det vil medføre. Høyesterett har også etter mitt syn tilstrekkelig grunnlag for å treffe en realitetsavgjørelse i saken.

Konklusjon og sakskostnader

- (66) Jeg mener etter dette at C og D skal ha samvær med støttet tilsyn med mor med 32 timer i året. Varigheten av hvert samvær bør, som nå, være to timer. Tilsynsperioden bør være ett år, som regnes fra det første samværet med støttet tilsyn etter Høyesteretts dom. Samværene bør helst – som angitt av lagmannsrettens mindretall – gjennomføres i mors bolig. Bufetat, region sør har ansvar for å oppnevne tilsynsperson, jf. forskrift om samvær med tilsyn etter barnelova § 7 første ledd. Jeg forutsetter at Bufetat, region sør om nødvendig – i og med at mor bor i Oslo – kan koordinere samværene med Bufetat, region øst. Mor må ta kontakt med Bufetat, region sør for å få satt i verk samværet, jf. forskriften § 3.
- (67) Som nevnt tidligere bør det være et langsiktig mål at det etableres alminnelig samvær mellom barna og mor. Jeg finner imidlertid ikke at det nå kan fastsettes samvær for tiden etter tilsynsperioden. Hva slags samvær som da vil være aktuelt vil avhenge av erfaringene fra samværene med støttet tilsyn. Målet må være at mor og far etter tilsynsperioden blir enige om samværsordningen, om nødvendig med bistand fra Bufetat eller andre myndigheter. Blir foreldrene ikke enige, er det opp til mor å reise sak for å få fastsatt samværet.
- (68) Mor er innvilget fri sakførsel for Høyesterett og har krevd sakskostnader for seg og det offentlige for behandlingen i Høyesterett. Mor har i det vesentlige vunnet frem med sin anke og har i utgangspunktet krav på å bli tilkjent sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-2 første og andre ledd. Saken har imidlertid reist prinsipielle spørsmål som Høyesterett ikke har tatt stilling til tidligere. Saken er også av stor velferdsmessig betydning for begge parter. Jeg mener derfor at tungtveiende grunner gjør det rimelig å frita far fra kostnadsansvaret, jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd.
- (69) Mor har også anket over lagmannsrettens sakskostnadsavgjørelse. Høyesterett legger sitt resultat til grunn for avgjørelsen av sakskostnader for lagmannsretten, jf. tvisteloven § 20-9 andre ledd. Ved avgjørelsen må det tas hensyn til at lagmannsretten rettskraftig har avgjort spørsmålene om fast bosted og foreldreansvar, og at mor her ikke fikk medhold. Etter mitt syn har ingen av partene i det vesentlige vunnet saken for lagmannsretten, men begge parter har fått medhold av betydning, jf. tvisteloven § 20-3. Det foreligger imidlertid ikke tungtveiende grunner som tilsier at det tilkjennes sakskostnader for lagmannsretten.

(70) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. C, født 00.00.2016, og D, født 00.00.2021, skal ha samvær med sin mor, A, 16 ganger per år med en varighet av 2 timer hver gang. Samværene skal skje under støttet tilsyn, jf. barneloven § 43 a første ledd, jf. tredje ledd. Tilsynsperioden skal ha en varighet på 1 år, gjeldende fra første tilsynssamvær etter dato for denne dommen.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

(71) Dommer **Sivertsen:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(72) Dommer **Falkanger:** Likeså.

(73) Dommer **Ringnes:** Likeså.

(74) Dommer **Matheson:** Likeså.

(75) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. C, født 00.00.2016, og D, født 00.00.2021, skal ha samvær med sin mor, A, 16 ganger per år med en varighet av 2 timer hver gang. Samværene skal skje under støttet tilsyn, jf. barneloven § 43 a første ledd, jf. tredje ledd. Tilsynsperioden skal ha en varighet på 1 år, gjeldende fra første tilsynssamvær etter dato for denne dommen.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.